

Kunst en Geld

'Een land zonder verbeelding, is als een lichaam zonder ziel', zo luidde een van de teksten waarmee actiegroep **Zuinig op Kunst** opriep te demonstreren tegen de voorgenomen bezuinigingen op de kunstsector. Maar de als onvermijdelijk gepresenteerde bezuiniging van negentien miljoen euro op de kunstnota is na veel commotie weer grotendeels tenietgedaan. Tijdens de Algemene Beschouwingen na Prinsjesdag 2004 is het bedrag teruggebracht tot tien miljoen euro. Daarnaast heeft staatssecretaris Van der Laan 4,6 miljoen van de algemene cultuurbegroting toegevoegd aan de Cultuurnota en diende John Leerdam in de Kamer een amendement in om nog eens vijf miljoen minder te bezuinigen, waardoor de balans haast positief leek uit te slaan.

Eens in de vier jaar komt de commotie over het cultuurbeleid tot een hoogtepunt. Zodra de Cultuurnota, waarin het rijk uiteenzet welke kunstenaars en kunstinstellingen de komende vier jaar subsidie krijgen, uitgebracht is, volgt de kritiek. In het dagblad **Trouw** constateerde journaliste Sandra Kooke dit najaar dat die kritiek altijd op hetzelfde neerkomt: er is te weinig geld en het ontbreekt politici aan begrip voor en betrokkenheid bij kunst. De kunst zou weerloos overgelaten zijn aan bureaucraten, die hun departementale begroting sluitend willen hebben.

Kritiek die verder reikt dan een directe reactie op de Cultuurnota concentreert zich niet als zodanig op bezuinigingen en de verdeling van het geld, maar op het subsidiestelsel. Zo schreef voormalig staatssecretaris van Cultuur Rick van der Ploeg al bij aanvang van de vorige cultuurplanperiode, op 7 februari 2001, in een brief aan de Raad voor Cultuur het volgende: 'Nu het stof van de begrijpelijke emoties rond de Cultuurnota enigszins is neergedaald, blijkt de aandacht zich te concentreren op vervolmaking van het huidige stelsel.' Zijn opvolger, Medy van der Laan, sluit zich hierbij aan, door met name een lans te breken voor het vereenvoudigen van de regelgeving en het terugdringen van de bureaucratie.

Heeft ons subsidiestelsel zijn langste tijd gehad en is het aan vervanging toe? Of zijn enkele aanpassingen voldoende om de komende cultuurplanperiodes met vertrouwen tegemoet te zien? In een vergelijkend warenonderzoek met andere Europese landen lijkt het Nederlandse subsidiestelsel er nog niet zo slecht vanaf te komen. Een nieuwe lidstaat van de EU, Letland, neemt het Nederlandse Kunstenplan zelfs expliciet als voorbeeld.

Maar dat positieve beeld gaat maar zeer ten dele op voor de hoeveelheid geld die in het stelsel te verdelen is. De norm van de Europese Unie is dat een land één procent van de begroting aan cultuur uitgeeft. Nederland besteedt hoogstens 0,7 procent, terwijl een land als Frankrijk bóven die ene procent uitkomt. Een relatief arme lidstaat van de EU als Estland besteedt daarentegen maar liefst 3,2 procent van

de begroting aan cultuur, dankzij een lucratief systeem van cultuurfinanciering op basis van de accijnzen op alcohol en tabak.

Als we de financiële behoeften van de kunstinstellingen afzetten tegen het beschikbare budget van de Cultuurnota, dan ziet het plaatje er als volgt uit: voor het jaar 2005 staat cultuur voor 685 miljoen euro op de begroting, oplopend tot 730 miljoen in 2008. Van die begroting gaat 392 miljoen euro per jaar op aan de jaarlijkse Cultuurnota. De cultuurwereld kwam echter met 823 aanvragen op een totaal van 660 miljoen euro, en vraagt dus 260 miljoen meer dan er beschikbaar is.

Het huidige subsidiesysteem slokt zelf een onevenredig deel van het beschikbare geld op. Olav Velthuis maakt een verrassende rekensom van de kosten die zijn verbonden aan de regeldruk, het adviseren, aanvragen of lobbyen. 'Ik ga in op de economische vraag of de kosten die gemaakt worden om een begroot bedrag van ongeveer 392 miljoen euro aan kunstsubsidies los te krijgen (oftewel een welhaast verwaarloosbare 0,2 procent van alle overheidsuitgaven), niet erg hoog zijn', schrijft hij. Om te concluderen dat het niet zozeer gaat om meer subsidie voor kunst, maar om minder geld voor het verdelen daarvan.

Paul Schnabel stelt de bureaucratie aan de kaak: 'Een gigantisch circus van papier, waar voor enkele duizenden euro's dezelfde route bewandeld moet worden als voor de weinige gelukkigen die mogen hopen op tientallen miljoenen.' Inderdaad krijgt de Raad voor Cultuur elke vier jaar meer subsidieaanvragen. Eind jaren tachtig waren het er nog maar 170, in 2004 vroegen 823 instellingen subsidie aan. Daarvan kwamen er 433 in aanmerking voor een duit uit de portemonnee van de Cultuurnota; voor de afgewezen aanvragen moet men eenzelfde papierwinkel doorlopen.

'Is het echt nodig dat zoveel mensen zoveel moeten doen om tot een nette verdeling van toch echt niet al te veel geld te komen?', vraagt Schnabel retorisch.

In deze **Boekman** staan alle mogelijke alternatieven om de kunst van geld te voorzien centraal. Zo pleit Michiel de Weger voor de invoering van een publieke pinpas voor cultuur, terwijl Berend Jan Langenberg de gevaren van deze vorm van vraagfinanciering benadrukt. Culturele instellingen hoeven niet te wachten op de Cultuurnota, ze kunnen zelf aankloppen bij private financiers, stelt Philip Tijsma in een pleidooi voor de terugkeer van de mecenas. Ook Wim Pijbes spoort de kunstwereld aan zich open te stellen voor particuliere investeerders en de Nederlandse Rockefeller de ruimte te geven. Het aantal vermogenden in ons land is nog nooit hoger geweest dan nu. 'Maar welke Nederlandse kunstinstelling heeft een strategie om deze groep aan zich te binden?', vraagt hij zich af.

Giep Hagoort en Gabriëlle Kuiper bieden in dit opzicht een strategie voor financieel creatief management, evenals Arjo Klamer, die een geldbron ziet in het informele circuit. Ook bieden loterijopbrengsten, fiscale regelingen voor beleggers in kunst of kunstprijzen een mogelijk alternatief. Tot slot belichten Edgar Tijhuis en Dennis van der Wal de kunst als inkomstenbron voor dieven.